

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1066

מסכת נדה ד' - י' ♦ סופרים י', ז' - י"א, א'

בס"ד, כ"ח תשרי תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ מורה הוראה, רשאי לפסוק הלכות לעצמו?
- ♦ השוחט אוכל, אחרים אינם אוכלים
- ♦ ההבדל בין מקוה שנחסר לבין חבית שהחמיצה
- ♦ היסח הדעת בספירת הימים

- ♦ מהות איסורי הטומאה שבמסכתנו
- ♦ בין טומאה לבין הנהגת טומאה
- ♦ עד מתי היה מצוי אפר פרה בידי עם ישראל?
- ♦ הקפדת טהרה בימים שבין ראש השנה ליום כיפור

♦ הזאת אפר פרה על ידי אליהו הנביא

דבר העורך

10 שבועות
א'שמעק טבק

ארשת רצינית שורה על פניו דרך קבע. אין הוא איש של שיחה קלה. לעולם אינו מחליף דברים של מה בכך. על מצחו חרוש הקמטים כאילו תלוי שלט: או שיש לך מה לומר, או שלא. את רוב הגיוני הוא מנהל עם קופסת הטבק שלו, ממנה הוא שואף ניוחות, שואב עמוקות רעיונות ומחשבות. מהורהר הוא האיש, זה טבעו, וטוב לו כך. כל דבר הוא שוקל בפלס, פעם ופעמיים. אם הייתי ירקן, הוא שח בביישנות, הייתי מחזיק שלש משקולות. פעם, עוד פעם, ועוד פעם. הוא פגש אותי ברחוב, קופסת הטבק בידו, והרהור מבצבץ ועולה בין גביניו העבותות. אמור לי, זרק לפתע, יש צורך בסיפורים או במשלים כדי לדרבן אנשים לקבוע עיתים לתורה, הרי זו היא חובת האדם בעולמו. הוא משך בכתפיו, אני מתכווין, שוודאי... כן, טוב... 12. 10. אולי צריך. האמת... הוא עצר מדיבורו, מילא את

דף ג/א ספק טומאה

מהות איסורי הטומאה שבמסכתנו

בסוגייתנו אנו עוסקים בהרחבה בכלל גדול בהלכות טומאה והוא: "ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ספק טומאה ברשות היחיד טמא", היינו: ספיקות המתעוררות בענייני טומאה, מוכרעים על פי מקום התרחשותם, וכגון, אדם המסתפק אם נגע במת ונטמא בטומאת מת, הרי שאם הספק התעורר ברשות היחיד הוא טמא, ואם הספק התעורר ברשות הרבים הוא טהור. במסכתנו אנו לומדים, כי במקרה של טומאה, אסור לבוא במגע עם 'קודש', וכגון, אין להכנס לבית המקדש, אין לאכול קרבנות, וכמו כן, הטומאה הנלמדת במסכתנו, מחילה הגבלות בדיני אישות בנוסף על ההגבלות במגע עם 'קודש'.

הדין היה נותן, כי כאשר מתעורר ספק טומאה הנלמדת במסכתנו, יש לנהוג בו כבכל ספיקות הטומאה לסוגיה השונים. ברם, בעלי התוספות (ב"ק י"א) מבהירים באופן נחרץ, כי כאשר ספק הטומאה יתעורר ברשות היחיד, אזי, אף על פי שמכריעים לטומאה, וכל ההגבלות בדיני 'קודש' חלות, מכל מקום הגבלות דיני האישות לא יחולו! לפנינו, איפוא, מקרה מעניין מאד - יש צורך בטבילה כדי להטהר מן הטומאה ביחס לדין מקדש וקדשיו, תרומה וכדומה, אך אין כל איסור בדיני אישות. על הפיצול בדיני הטומאה לו אנו עדים, עמדו גדולי האחרונים, אשר ביארו, כי ההגבלות בדיני אישות אינן נוגעות לדיני טומאה כלל, אלא התורה קבעה, כי הסיבה אשר גרמה לכך שחלה טומאה האוסרת על נגיעה ב'קודש', היא גם המחילה את ההגבלות הללו, אך לא מפני דיני טומאה, אלא כדין שאר איסורי התורה ('שב שמעתא' שער א פרק י"ד, ועיי' שו"ת "נודע ביהודה" תנייני יו"ד סי' ק"כ). אולם, בשם בנו של הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל מוסרים הסבר שונה לחלוטין (חידושי רבי שמעון יהודא הכהן, ב"ק סי' י"ד). לדעתו שתי התוצאות כתוצאה מן הטומאה - ההגבלות בדיני אישות וההגבלות הכלליות, שתיהן נובעות מפני הטומאה, ואת דברי בעלי התוספות הוא מבאר באופן הבא.

לעילוי נשמת

הר"ד **יצחק פרי** ז"ל ב"ר שמואל זינוויל ז"ל

שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב

נלב"ע ג' בחשון תשס"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - בארץ ובארה"ב

לעילוי נשמת

הר"ד **יהושע וייסנר** ז"ל

ב"ר חיים צבי ז"ל

נלב"ע ב' בחשון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ידידנו

הר"ד **זאב סלומון** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **נאוה בראל** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע ל' בתשרי תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חיה רחל וינברג** ע"ה

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע כ"ט בתשרי תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ד **מנחם וינברג** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **שרה לויטס** ע"ה ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ל' בתשרי **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נחיריו בניחוח האהוב עליו כל כך, והתעטש נמרצות. **אם** כבר דיברת, אמרתי לו, נזכרתי בסיפור.

מלפנים בישראל היו פזורות בגולה הגדולה ערים ועיירות, קהילות וקיבוצי יהודים לרוב, עד אשר לא נמנו ולא נספרו. העיירות הגדולות לאלוקים, אשר בהן התקיים קיבוץ גדול של תלמידי חכמים, נזכרו בספר דברי הימים של עמנו; מי אינו מכיר את רחובותיה של יולנא. משעולי מזבז ומעיינות ערי הקייט שבהם נפשו גדולי ישראל. עיירות אחרות נחרתו בזכרון בשל גדולי האומה אשר שכנו בקרבן; ויש, כן, היו גם עיירות אשר שמן לא נותר לזכרון, אך מעשה שהתרחש בהן הותיר רושם כה עז, עד שעבר מפה לפה, ומדור לדור.

כזה הוא המעשה שלפנינו, אשר התרחש בעיירה קטנה, רחוקה ממוקום יישוב, אשר בה התקיימה קהילה קטנה, שכל כלי הקודש שכנו בה. רב, שוחט, חזן, מוהל, גבאי, חברא קדישא, וגם... גליץ, נשוא סיפורנו. **תאמרו** עליו מה שתאמרו, על גליץ, הוא ניחן בשאפתנות ובמרץ בלתי נדלים. היה מסוגל לעמוד שעות בחצר בית הכנסת תחת גשם זלעפות ולגרוף את המים לכיוון מעלה הרחוב, המים שבו ונהרו לעברו, והוא אינו פוסק, עד שהגשם פסק, והוא שמח בהצלחתו. היו שזכרו לו את אותו לילה שבו העביר בסיבוב לגלגל הריחיים, מצאת הכוכבים עד עלות השחר. היה זה כאשר הטוחן ביקש ממנו להחליפו רגע קט בסיבוב מכונת הטיחנה. גליץ המשיך וטוחן, לא בחייהן כי הגרעינים אזלו זה מכבר, ובכח עלומים הדף את גלגל הריחיים שעות ארוכות, עד שבעלות השחר הופסק על ידי הטוחן, אשר לא היה מסוגל להוציא הגה מפיו עד שעות הצהריים.

היה זה בשעת בין הערביים, בין מנחה למערב. זקני העיירה ישוב בבית הכנסת שעונים יל הקי, ממתנים להתחלת השיעור ב"עין יעקב". גבאי בית הכנסת שלף קופסת טבק מכיסו - עיניו של איש שיחי נפקחו בהתעניינות - והקופסה עברה מיד לידי מיומנים מזה עשרות שנים, תחבו הישישים את הטבק לנחיריהם, איש איש בדרכו שלו, עצמאית עיניהם הלאות, והתענגו על הניחוח שהתפשט בקרבם.

או אז החל דו השיח הקבוע שהיו משוחחים בו בין מנחה לבין שיעור "עין יעקב". זה לא זה, הפטיר הגבאי מבעד שפמו הצהבה-חום, הטבק שלי ריק מזכיר את הטבק הנמכר בקובנא. מי שלא הריח טבק קובנאי, המשיך רעו לספסל, לא הריח טבק מהוגן מימיו, אפילו העיטוש אינו דומה, החרה החזיק אחריו מאן דהוא. כל אותה העת ישב גליץ, הקשיב והחריש. הוא הכיר בעל פה את דעות המשתתפים, אך הפעם גמלה בליבו החלטה.

ביום הראשון איש לא הרגיש בהעדרו. ביום השני הובעה התעניינות-מה בשלומו, וביום השלישי לא עסקו הישישים אלא בדבר היעלמותו המסתורית של גליץ. בין הרחה לשאפה, היו הללו מחוויים את דעתם המלומדת. על אשר היה יכול להתרחש עמו, או שכבר התרחש ואינו ידוע, ומה יש לעשות כדי למנוע זאת, אם וכאשר הדבר ניתן.

ביום הרביעי הם נמנו וגמרו ביניהם, כי אם לא יופיע עוד יום אחד נוסף, אזי, יהא עליהם לעשות מעשה. בלתי אפשרי לשבת בחיבוק ידיים ורגליים. מחר, מחר יחליטו כדת מה לעשות.

למחרת הופיע גליץ.

כשמגבת גדולה לופפת את כף ידו הימנית, התיישב גליץ בשלווה על מקומו הקבוע, הבאתי לכם הפתעה, אמר. כל כך הרבה זמן אתם מדברים על הטבק הקובנאי, הנה, אמר תוך כדי שהחל להסיר את המגבת מכף ידו, הבאתי לכם טבק מקובנא. הלכתי ברגל, הלךך ושוב. טבק מקובנא.

המגבת הוסרה, וגליץ חשף את בהונו ואצבעו הצמודות בחוזקה זו לזו, וביניהן לכודים מספר רגירי טבק קובנאי... "הריחיו", הניף את ידו בתנועה רחבה, הריחו טבק קובנאי, אשמעק טבק.

הסיפור עשה לו כנפיים בכל מקהלות היהודים, וגם לסביבתו של הסבא קדישא, מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, הגיעה השמועה על אותו 'פיקח' אשר הלך חמשה ימים ברגל וחזר עם קמצוץ טבק.

מאן הוא סיפר את תמצית הדברים לפני ה"חפץ חיים" זצ"ל, והוא נאנח עמוקות והשיב: נו נו, יהודי

בין טומאה לבין הנהגת טומאה: אנו סבורים, כי טומאת מת וטומאת ספק מת שהוכרעה לחומרא, היינו הך הן. ברם, הדבר אינו נכון. טומאת מת מספק, אף שהיא וודאית בהנהגותיה, שיש לנהוג בה כבטומאת מת וודאית, הרי היא וודאית בהנהגותיה בלבד, לאמרה, מעולם לא הוכרע כי אכן אירעה טומאה, אלא הוכרע כי יש לנהוג בספק כמו היה ודאי. אמור מעתה, ההכרעה היא כי יש לנהוג בדיני טומאה, אך מעולם לא הוכרע כי אכן היה כאן מת. הנה דוגמא מוחשית. נזיר אסור להטמא למת אולם, אינו מוזהר להטמא במקרה של ספק ספיקא של טומאת מת, אף ברשות היחיד אשר בו ספיקות הטומאה מוכרעים לחומרא. מדוע? אין זאת אלא מפני שהנזיר הוזהר על טומאת מת בלבד, הוא לא הוזהר על המנעות מטומאה הנובעת מכח הנהגת טומאה. מעתה, נקל עד למאד להבין, כי בנידוננו, כאשר מתעורר ספק טומאה, אזי, הגבלות דיני אישות אינן חלות מפני שהן נובעות כתוצאה מטומאה ואילו לפנינו 'הנהגת' דיני טומאה, ולא טומאה עצמה [ראוי לציין, כי יסוד זה הניח הגאון רבי חיים עוזר גרדזנסקי זצ"ל, בתשובה הראשונה בספרו "אחייעזר", וביאר בארוכה שבסברא זו נחלקו הסוגיות לדעת חלק מן הראשונים, עיי"ש].

דף ו/ב דאמר עולא חבריא מדכן בגלילא

עד מתי היה מצוי אפר פרה בידי עם ישראל?

סוגייתנו מתעדת באופן נדיר את הדורות הראשונים שלאחר חורבן הבית, סוף תקופת התנאים, אשר היו מקפידים ביותר על זהירות מפני מגע עם טומאה לסוגיה, טומאת מת, טומאת שרץ ועוד, כדי שלא יהיו מנועים מאכילת תרומה, אשר אין לאכול אותה בטומאה. כחלק מהנהגות הזהירות מפני הטומאה, הם נהגו לאכול בטהרה אף את מאכלי החולין, והגמרא מוסיפה, כי בגליל היו נזהרים שהחולין יהיו ראויים לבית המקדש, היינו: שמנם וינם היה ראוי להנסך על גבי המזבח, כל זאת מתוך תקווה, שיבנה בית המקדש בימייה ומיד תהא בידם אפשרות להשתמש ביין ובשמן לניסוך על גבי המזבח.

כידוע, הנטמא בטומאת מת אינו נטהר, כי אם לאחר שמזים עליו מי אפר פרה אדומה. מאחר שצדיקי אותו הדור הקפידו על טהרה, הרי זו הוכחה לכך שהיה מצוי בידיהם אפר פרה אדומה, מן הפרה האדומה האחרונה שנשחטה ונשרפה, כדן פרה אדומה, לפני חורבן הבית.

בעל ה"משנה למלך" (הל' אבל פ"ג הל' א') כותב, כי גם האמוראים, שנים רבות לאחר מכן, החזיקו אפר פרה אדומה ברשותם. הוא מוסיף עדות מעניינת ביותר: "וזכורני שראיתי במקום אחד שכשגלו לבלל הוליכו עמם אפר פרה". גם הר"ש (משנה חלה פ"ד, משנה ח) מספר, כי בימי האמוראים אכלו תרומה טהורה, מפני שהיה ברשותם אפר פרה להטהר מטומאת המתים.

הקפדת טהרה בימים שבין ראש השנה ליום כיפור: המהר"ץ חיות (חגיגה כב) משתמש במידע זה, כדי ליישב סתירה מפורשת ב"טור". בהלכות ראש השנה (סי' תר"ג) ה"טור" מביא בשם הירושלמי, כי רב חייא אמר לרב, שראוי להקפיד על אכילת חולין בטהרה במשך השנה, ולכל הפחות יש להקפיד על כך שבעה ימים בשנה. ה"טור" מבאר בשם אביו הרא"ש, כי שבעה ימים אלו, הם שבעת הימים שבין ראש השנה לבין יום הכיפורים. והנה, בהלכות יום כיפור (סי' תר"ו) ה"טור" מביא בשם אביו, כי אין להורות הלכה כרבינו סעדיה גאון, אשר הורה לברך על הטבילה במקווה בערב יום כיפור, מפני שכולנו טמאי מתים, ואין בידינו אפר פרה כדי להטהר את עצמנו, ולפיכך, אין לברך על טהרה שאיננה.

אם אכן כן, תמהים מפרשי הטור, הלמאי הטור אינו מעיר על דברי הירושלמי שיש להקפיד על אכילת חולין בטהרה - טהרה זו כיצד? אין זאת, אומר המהר"ץ חיות, אלא שבימי הגאונים כבר לא נותר אפר פרה אדומה, ולפיכך הרא"ש תמה מדוע הוא פסק כי יש לברך על הטבילה. אולם, בתקופת הירושלמי היה אפר פרה, ולפיכך רבי חייא הורה לנהוג בטהרה.

הזאת אפר פרה על ידי אליהו הנביא: נסיים בדבריו הקדושים והמופלאים עד למאד של החיד"א ("מדבר קדמות" מערכת א' אות כ"ו). לאחר שהוא כותב, כי גם לדעתו לאמוראים היה אפר פרה אדומה הוא מוסיף: "ואני בענייני פשיטא לי, דרבינו האר"י זצ"ל, היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו זכור לטוב, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא. וגם כי לא מצאתי רמז מזה, ולא שמעתי, ליבי אומר לי שהרב ז"ל היה מעלים הדבר העלם נמרץ, לרוב ענוותנותו!" הוא מאריך לבאר, כי חידושויו הנשגבים בתורת הסוד של האר"י זצ"ל, לא יתכנו ללא טהרה מוחלטת זו.

נדה ו/ב ובאת ושאלה לרבן גמליאל ואמר לה כולן טמאות

מורה הוראה, רשאי לפסוק הלכות לעצמו?

איש מישראל כי תתעורר בביתו שאלה הלכתית, פונה לרב תלמיד חכם, מורה הוראה מוסמך, אשר מכריע את השאלה אם להיתר אם לאיסור, אם לטהרה אם לטומאה. נידון נרחב קיים בפוסקים, האם וכיצד הרב רשאי להכריע בשאלות המתעוררות בביתו הוא. האם כפי שהוא מורה לאחרים הוא רשאי להורות לעצמו, או שמא עליו להחמיר על עצמו, שמא יורה שלא כדון, ועליו לפנות לחכם אחר בשאלתו.

אחת הראיות המעניינות לנידון זה הובאה מגמרתנו, המספרת על שפחתו של רבן גמליאל, אשר עסקה בחביות של יין תרומה, ולאחר מכן התעוררה שאלה של טומאה לגבי השפחה ולגבי אחת מחביות היין שעסקה בה, אם טמאה היא אם לאו, ורבן גמליאל בעצמו דן בדבר ולא פסל את עצמו מלדון בעניין. הרי לנו, כי החכם רשאי להורות הלכה לעצמו (שו"ת מהר"ח אור זרוע סי' צ"א).

הלך חמשה ימים ושב עם קמצוץ טבק, נו. ומה תאמרו על יהודי אשר שב מהליכה של שמונים שנה בעולם הזה, ובידו קמצוץ בלבד...
אין הליכה ללא מטרה, אין חיים ללא תורה.
הצטרף עוד היום לשיעור הדף היומי, חייג עכשיו למוקד מאורות הדף היומי: 03-5775333.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
 טקסט: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ד/א מטלית המהומה

מה - מהומה - מים

"מטלית המהומה" - מטלית בלוייה.
 פירוש המילה "מהומה" הטרד מפרשים רבים (עיי' במסורת הש"ס). הגר"י קמיניצקי זצ"ל מפרש, כי שורשה מלשון 'מה', כמו 'מה בכך', 'מה שהוא', כלומר דבר בלה וכלה ("אמת ליעקב").
 מעניין, כי גם את המילה 'מים' יש מפרשים ששורשה מלשון 'מה': כלומר, דבר חסר מהות, צבע ואחידה, הנופל ומתפזר וזולג לצדדיו. אכן, כבלשון הקודש, גם במספר שפות אירופאיות, כאנגלית, גרמנית ואיטלית, המילה 'מים' היא כעין ריבוי של המילה 'מה'... ("קסת הסופר", בראשית).

דף ח/ב מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת

שתי חנינות

אמירת הבדלה בחונן הדעת יוצרת כפילות, לכאורה: "אתה חונן לאדם דעת... אתה חוננתנו למדע תורתך!" ברם, החכמה אינה קניין חיצוני, כעשירות וכמלוכה, אשר גם עבד שאינו ראוי להן, עשוי לזכות בהן. החכמה, לבד משהיא זקוקה לחנינה ממרום, היא דורשת הכנה מוקדמת באדם, ואף הכנה זו - מתנת שמים היא. לפיכך אנו

אכן, זו היא דעתם של פוסקים רבים (ראה תוס' לקמן כ/ב ד"ה "כל", ובכורות לא/א ד"ה "דהא", ע"פ ערויין סג/א צורבא מרבנן חזי לנפשיה; קונטרס אחרון לשו"ע הרב יו"ד סי' יח ס"ק י) הסוברים, כי החכם רשאי להורות הלכה לעצמו, למעט הלכות נגעים, הלכות בכורות והלכות נדרים, שבהן אינו רשאי להתיר לעצמו (משנה נגעים פ"ב משנה ה'). נדרים, שנאמר "לא יחל דברו" - "הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלים לו". נגעים, שנאמר "כל ריב וכל נגע" - מה ענין ריבים אצל נגעים... מה ריבים שלא בקרובים, אף נגעים שלא בקרובים. בכורות, חכמים תקנו שיתירו את הבכור על פי בית דין או על פי מומחה בלבד (שו"ת הרא"ם סי' עי, ועיי' מהר"ח או"ז שם).

לדעת חלק מן הפוסקים, היתר זה אינו גורף והוא מתייחס אך ורק לספק שהתעורר. ברם, כאשר היתה חזקת איסור כי דבר מה אסור, הוא אינו רשאי להכריע להתירו. הרמ"א (יו"ד סי' י"ח סעי' י"ח) כותב, כי "נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובדק לעצמו, אלא אותן הממונים על הקהל", כדי שהשוחט לא יאלץ להכריע לעצמו. מדברי הרמ"א - "נהגו במקצת מקומות", משמע, כי מעיקר הדין אין כל מניעה שהשוחט יורה דין לעצמו, אך הט"ז חולק וסובר (ע"פ הר"ש, עיי"ש), כי לא בכל מקרה הדבר כן, וכאשר דבר היה מוחזק באיסור והתעוררה שאלה אם הפך להיות, וכגון, התרנגול השחוט היה עד עתה אסור באכילה, ועתה התעוררה שאלה אם מותר לאוכלו בגין השחיטה, בעל התרנגול אינו רשאי להכריע בעצמו (ראה עוד "תבואות שור" סי' י"ח ס"ק ל"ט; "חכמת אדם" כלל א', וכלל ק"ט סעי' ו, "פרי מגדים" בסדר הנהגת השואל אות ד').

הכרעות הלכתיות כבדות משקל: דעת הט"ז וסיעתו נלמדה על ידי פוסקים רבים, ורובם חולקים על דעתו (עיי' "שיעורי שבט הלוי" סי' קפ"ח סעי' ב'), אך גם הסוברים כמותו מפרשים את דבריו, כי הוא אינו מגביל אדם להורות לעצמו הלכה כי אם במקרה שהחזקת איסור, והשאלה המתעוררת דורשת הכרעה מעמיקה על ידי השוואת נושאים שונים ולימוד מהם למקרה הנדון. אולם, אם השאלה כבר נידונה בפוסקים והוכרעה על ידם, אין כל מניעה שהחכם יורה על פי פסיקתם ("חוט שני", שיעורי הגר"נ קרליץ שליט"א שם, ועיי' שו"ת "יביע אומר" ח"ו יו"ד סי' י"ח בסוף התשובה).

השוחט אוכל, אחרים אינם אוכלים: "שולחן ערוך הרב" (שם) מוסיף ומחדש, כי אין כל ספק שהשוחט בעצמו רשאי לאכול על פי מראה עיניו, לאחר שהוא בטוח כי התרנגול כשר לאכילה, ואילו כוונת הט"ז היא, כי אנשים אחרים אינם רשאים לאכול מתרנגול זה שהשוחט התכוון לאוכלו, משום שהם אינם יכולים להיות בטוחים שלא השתרבבה נימת אנוכיות להכרעתו שהתרנגול כשר. ראוי לציין את דברי ה"מאירי" (נדה כ/ב, חולין מד/ב), כי כאשר החכם מכריע בשאלה הנוגעת לו ולביתו, הרי "שאם נולד בה ספק ויש לו צדדים להיתר ולאיסור, ראוי לו להיות נוטה לאיסור ושלא לחוס על ממון עצמו. ואם שימש תלמידי חכמים הרבה עד שאפשר לו להודיע ההיתר לכל בבירור, עד שלא ישאר עליו שום חשד, הרי זה רשאי להתיר בלי פקפוק, אף על פי שאחרים פקפקו בה, ועליו נאמר, יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך".

דף ב/ב מקוה שנמדד ונמצא חסר

ההבדל בין מקוה שנחסר לבין חבית שהחמיצה

לומדי הדף היומי נכנסים ראשם ורובם לדיני חזקות בתחילת מסכת נדה, ובמאמר הבא נגע בשורשן של מספר חזקות הנדונות בגמרתנו.

הסוגיה הראשונה הנלמדת במסכת נדה עוסקת במקוה שנבדק ונמצא שאינו מכיל ארבעים סאה - כמות המים הדרושה לטבילה במקוה. לכל ברור, כי מעתה ואילך הטבילה במקוה המדובר אינה מועילה מאומה עד שיוסיפו מים למקוה, משום שטבילה במקוה המכיל פחות מארבעים סאה - אינה מועילה. הספק שגמרתנו זנה בו הוא, מה דינם של הטמאים אשר טבלו לטהרתם במקוה לפני הבדיקה שגילתה כי מימיו חסרים. מצד אחד, שמא המקוה נחסר רק לאחר שאחרון הטמאים טבל בו, ומצד שני יש לחשוש שמא הוא נחסר עוד לפני שראשון הטמאים טבל בו, וכל הטמאים לא נטהרו מטומאתם. הגמרא מסיקה, כי הטמאים שטבלו במקוה לא נטהרו מטומאתם מפני שתי סיבות. א. הטובל במקוה היה טמא בוודאי, ומאחר שהתעורר ספק אם טהרתו הועילה לו, החזקה קובעת כי טומאתו עודנה עליו. ב. קיימת 'רעותא' בחזקת הכשרות של המקוה, מאחר שזה נמצא חסר ובלתי ראוי לטבילה.

הגמרא מביאה מקרה נוסף, זהה, לכאורה, לספק המקוה. מעשה באדם שהעמיד בביתו חבית יין, ובכל פעם שהיה עליו לעשר יין היה אומר, כי כמות מסויימת מן החבית תהא מעשר על היין שעליו לעשר כעת. לימים הוא פתח את חבית היין וגילה לתדהמתו כי היא החמיצה. לכל ברור, כי מעתה ואילך אין אפשרות להפריש מעשר מן החומץ עבור יין אחר, שזה חומץ וזה יין. הספק שהתעורר הוא, מה דינו של היין המעושר עד הלום, עד שהתגלה כי היין שעושר בעבורו החמיץ. מצד אחד, שמא הוא החמיץ רק לאחר הפעם האחרונה שעושרו עמו, וממילא, כל היין המעושר אינו צריך להתעשר פעם נוספת. מצד שני, יש לחשוש, שמא היין שבחבית החמיץ זמן רב לפני כן, וכל היין שהתעשר עליו זקוק למעשר נוסף.

כאשר נתבקש להכריע כיצד לפסוק במקרה היין, נען ונאמר, כי דין היין כדין המקוה, מה במקוה קיימות שתי סיבות להחמיר, כך גם בחבית היין: א. היין שעושר היה בחזקת שאינו מעושר, ומאחר שהתעורר ספק אם טהרתו הועילה לו, החזקה קובעת כי עדיין אינו מעושר. ב. קיימת 'רעותא' על מצבו של היין בתקופה האחרונה, שהרי הוא נמצא חומץ. אכן, הגמרא אומרת, כי יש להשוות בין המקרים.

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל!"

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

והנה, הפותח את ספרו של הרמב"ם מגלה להפתעתו, כי הרמב"ם (הל' מקואות פ"י הל' ו') פסק, כי המקוה שהטמא טבל בו נותר בחזקת טומאתו, ואילו על היין פסק (הל' תרומות פ"ה הל' כ"ד), כי יש להסתפק מתי החמיץ! מלבד שהמפרשים עמלים להסביר כיצד הרמב"ם סותר את הגמרא, הם טורחים לבאר מה באמת ההבדל בין שני המקרים, ובכך נתמקד בשורות הבאות.

ה"חתם סופר" זצ"ל (בסוגיינתו, ועיי' שו"ת "שואל ומשיב" תנינא ח"א סי' ל"ט) מבאר, כי תכונה טבעית של היין היא המשנה את דינו מן המקוה. תהליך החמצמה של היין מתמשך על פני שלושה ימים, היינו: מן הרגע שבו בדקו את החבית ונמצא בתוכה יין, ניתן לסמוך בוודאות כי בשלושת הימים הבאים אין בה חומץ, מפני שגם אם היין החל בתהליך החמצמה, עדיין יין הוא. מעתה, שלושת ימים אלו שבהם היתה בידינו חזקה כי היין הוא יין ואינו חומץ, מהווים עוגן ובסיס להמשיך ממנו הלאה על פני התקופה המסופקת, ולדחות את חזקת החומץ הנתפסת בסוף התקופה, בעת גילוי החמצמה. ברם, מקוה הטהרה שנחסר, מעולם לא היה בחזקת מלא, בחזקה שיש בו ארבעים סאה, לא היתה תקופת זמן כל שהיא שניתן להגדירה כמי שבה המקוה בוודאי היתה בחזקת כשרותה, מפני שיתכן שמיד עם סיום מדידת המים הם התחילו להחסר, נספגו באדמה, התאדו, או כל דבר אחר המגרע מן המים. לפיכך, כאשר מתעורר ספק לגבי אדם הטובל במקוה זה, אין אפשרות להתלות בחזקת המקוה, מפני שמעולם לא היתה לו כל חזקה, וממילא הטמא נותר בחזקת טומאתו (ועיי' בספר המפתח שם שציין את גדולי האחרונים שהאריכו ביישוב ובביאור דעת הרמב"ם).

דף יג/ב החרשת והשוטה...

היסח הדעת בספירת הימים

סוגים שונים של טומאה זוקקים את הנטמא לספור שבעה ימים לפני טהרתו; טמא מת, זב, זבה ועוד, כנלמד במסכתנו, ולאחר ספירת שבעת ימי טהרה, מועילה טבילה במקווה טהרה להטהר מן הטומאה. בעוד טמא מת סופר שבעה ימים ללא מטרה עצמית, אלא לשם המתנה של שבעה ימים בין זמן טומאתו לבין הזמן שבו תהליך הטהרה מסתיים [מזים עליו ממי אפר הפרה, ביום השלישי לטהרתו וביום השביעי], הרי הזב והזבה אשר מקור טומאתם מגופם, סופרים שבעה ימים נקיים, כדי לוודא שמקור הטומאה פסק, ועילת הטומאה איננה.

בנושא זה קיים חידוש נפלא של בעל ה"מעיל צדקה" (סי' ס"ג), המצוטט על ידי דורות הפוסקים שאחריו. הוא דן על מקרה שבו החלו בספירת שבעת ימי הטהרה, אך הספירה הופסקה באמצעה עקב מחשבה כי הטומאה חזרה. לבסוף הוברר, כי הטומאה לא שבה, ולא היה צורך להפסיק בספירת שבעת ימי הטהרה. השאלה היא, אם מאחר שהספירה הופסקה, הרי היא בטלה ויש לספור שוב שבעה ימים נוספים מתחילה, או שמא הפסקת הספירה אינה מהווה חיסרון, מאחר שבפועל באותם ימים לא התהוותה כל עילה לחידוש הטומאה.

בעל ה"מעיל צדקה" חידש ופסק, כי מהות שבעת הימים הללו, היא ידיעה רצופה, ברורה וודאית, ללא הסח הדעת, שכל אותו זמן הטמא היה במצב שהטומאה לא התחדשה, ומאחר שהסח הדעת גורם להתרופפות ההשגחה ולרפיון בתשומת הלב, בטלה הספירה.

הפוסקים התדיינו, אם כוונתו היתה כי יש לשלול את הספירה הראשונה מכל וכל ולהתחיל לספור שבעה ימים מחדש, או שמא ניתן לחשב את הימים הראשונים אשר נספרו שלא בהסח הדעת עד שהופסקה הספירה, ולהשלים את הימים החסרים בלבד. הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל מוכיח (עיי' שו"ת "שבט הלוי" ח"ג סי' קכ"ג), כי כוונת ה"מעיל צדקה" היא, לבטל לחלוטין את הספירה הראשונה. כך או כך, הפוסקים דנים רבות בחידושו של המעיל צדקה מזוויות שונות, ואחת הסוגיות אשר נידונו בהרחבה בנוגע לחידושו, היא משנתנו הקובעת, כי "השוטה... ושנטרפה דעתה, אם יש להן פקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה". כלומר, אף על פי שהשוטה שנטמא אינו מסוגל לדאוג לעצמו לכל הקשור בתהליך ההטהרות, הוא יכול להטהר על ידי אחרים שידאגו עבורו, או אז הוא גם רשאי לאכול תרומה לאחר שנטהר.

לכאורה, הרי אלו אינם יודעים לספור שבעת ימי טהרה, ובוודאי שלא ניתן להגדירם כמי שאינם מסיחים את דעתם, כיצד, איפוא, תיתכן בהם טהרה מן הטומאה? ("לחם ושמלה" ס' קצ"ו ס"ק י"ג, "ברכת יוסף" אה"ע"ז ס"ד, ושו"ת "בית שלמה" או"ח ס" ל"ו).

תירוצים והסברים שונים נאמרו בנידון זה. יש אומרים, כי אכן לא נתכוונה משנתנו לשוטה של ממש, כי אם לדרגה מסוימת של פחיתות דעת (עיי' "ברכת יוסף" שם, ו"שיעורי שבט הלוי" סי' קצ"ו סעי' ח' ס"ק ג).

אומרים: אתה חונן לאדם דעת, ומלבד זאת חוננתנו למדע תורתך; יצרת בנו גם את הכלים לקבל בהם את החכמה... (סידור אוצר התפילות, דובר שלום).

דף ט/א והיינו דאמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

לימוד "חוק פרה אדומה"

אמר שלמה המלך ע"ה החכם מכל אדם, "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", אין לו כל הבנה במצוות פרה אדומה.

נסינו של שלמה המלך להבין את טעמה של מצוות פרה אדומה, חרף הנאמר בתורה כי חוק הוא - "זאת חוקת התורה", תמוה לכאורה. **הגר"מ** דיסקין זצ"ל, מראשי ישיבת קול תורה, ביאר זאת יפה: אילו היה כתוב בתורה שהאיסור לגזול - חוק הוא; הלא חובה היה עלינו להתעמק בדבר ולהבין מדוע חוק הוא הדבר ולא הגיון שכלי, וגם זה הוא חלק מעסק תלמוד תורה. שלמה המלך, איפוא, למד את "חוק פרה אדומה", ואימת לעצמו שאכן חוק הוא ולא דבר בעל טעם... ("משאת המלך").

ותן חלקנו
דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סימום אלפי למדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומי של 12 שיעורים... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חרדיים. זוהי ההדמעות של לקבוע עיתים לתורה. לומדים כמה דקות חוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד <3029* עכשיו>

לעילוי נשמת אבי מורי החזן הר"ד **שבתי בראון** ז"ל
ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשון תשמ"ז
תנצב"ה
הנוצח ע"י בנו החזן הר"ר **יחזקאל בראון** הי"ו - מלבון אוסטרליה

צעילוי נשמת
הר"ד **דוד מונדרר** ז"ל
ב"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע ג' בחשוון תשס"ו
תנצב"ה
הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת
הר"ד **פנחס נצר** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' אברהם צבי שיח' ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'ירלטר נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשוון תשס"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"